

Luokkanaurua valkokankaalla

Seuraavassa tarkastelen muutaman esimerkin avulla, kuinka suomalaisia yleisöjä nauratettiin ns. studioelokuvassa 1930-luvulta 1960-luvun alkuvuosiin niin herrojen kuin rahvaankin kustannuksella.

Naurun sanotaan usein vapauttavan tunnelmaa. Kun reaali-ilmaan viittaavan fiktiivisen hahmon luonnolliset piirteet riisutaan pois ja pilkkaa, ennakkoluuloja, jopa vihaa kohdistetaan naurettavaksi tehtyyn representaatioon, on nauru myös tehokas, tavalla tai toisella poliittinenkin ase. Koomisten hahmojen huvittavat piirteet mielletään groteskeiksi. Joskus naurattaa se, kun hahmoilta puuttuu normaalin elämän vaatimia ominaisuuksia, joskus taas se, kun ponnistelut arkisista tilanteista selviämiseksi ovat ylimitoitettuja. Varsinkaan sivuhenkilöinä koomiset hahmot eivät tapaa ”kehittyä” tarinan kuluessa, vaan ne ovat luonteeltaan stereotyyppisiä ja muuttumattomia.

Elokuvien työläinen on tunnistettu työläiseksi – ja herra herraksi – usein ulkoisten piirteiden, habituksen stereotyyppisen representaation kautta. Työläisen käsite ei siis välttämättä aina viittaa työtä tekevän yksilön asemaan kapitalistisessa taloudessa, vaan kulttuuriseen kuvaan siitä, mikä työläiseksi mielletään. Stereotyyppiset kuvat yhteiskuntaluokasta taas ovat kytkeytyneet muihin identiteetin luomisen perusteisiin, kuten miehenä, naisena tai kansalaisena olemiseen. Näitä ominaisuuksia koodataan esimerkiksi hahmojen ruumiillisuuden tai vaikkapa puheen ja kielenkäytön representaatioihin. Kansallisen elokuvan hahmot ovatkin myös

kuvia suomalaisuudesta ja siitä, kenelle kansallisessa julkisuudessa nauretaan ja kenelle ei.

Naurettavia työläisiä

Takapajuisesta maalaisyhteisöstä kaupunkiin lähtenyt Juurakon Hulda (Irma Seikkula) aloittaa samannimisessä elokuvassa vuodelta 1937 reippaasti työnsä tuomari Soratien sisäkkönä. Hän keikkuu koomisesti kuudennen kerroksen ikkunoiden ulkopuolella niitä pestessään. Huldin huvittava ”villiys” tuo mieleen pilvenpiirtäjän kellon viisariin tarrautuneen Harold Lloydin, jopa Empire State Buildingin katolla riehuvan King Kongin. Hulda ei vielä ole oppinut kaupungin tapoja. Muu palvelusväki, tuomarista puhumattakaan, ei koskaan tekisi mitään yhtä hassua. Mutta Hulda kehittyi: maalaisesta työläiseksi, työläisestä oppia saaneeksi, ja lopulta tuomarin silmissä naiselliseksi naiseksi, jolloin vasta kelpaa tämän vaioksi. Tuomari sen sijaan ei tarinassa kehity, hänhän on koko ajan ollut tasolla, jota Hulda tavoittelee.

Ilmari Unhon vuonna 1940 ohjaama sotilasfarssia *Kersantilleko Emma nauroi?* taas voisi katsella esimerkkinä siitä, miten toiset hahmot nauretaan marginaaliin, mutta toisia ei. Useimmat tarinan hahmot ovat jollakin tavalla koomisia, mutta Kullervo Kalskeen ja Lea Joutsenon esittämä romanttinen pääpari säästyy joutumasta naurun kohteeksi. Kalskeen esittämä luutnantti Raimo Tappara on toki kaupunkilainen ja todennäköisesti ylioppilas, mutta ei sotilasarvonsa ja sen implikoiman sosiaalisen asemansa puolesta kuitenkaan lähelläkään everstin ja tämän kotiväen muodostamaa, omalla tavallaan koomista yläluokkaa.

Kersantti Hese Naukkarinen (Reino Valkama) on ammatiltaan suutari ja Savon murteineen ja pyylevine olemuksineen kansanomainen hahmo. Hän on siviiliyhteiskunnassa koulutettuja mutta

armeijassa toheloivia reserviläisiä, kuten johtaja Tobias Strömbergiä (Uuno Laakso) tai runoilija Alfons Kaukokaipuuta (Oiva Sala) tolkullisempi otteissaan, mutta subrettiparin miehenä luutnantin rinnalla silti koominen ja rahvaanomainen.

Matti Kassilan vuonna 1950 ohjaama *Professori Masa* taas käy esimerkiksi siitä, kuinka “radikaali” politiikka tekee työläisestä nauruttavan. Tarinassa selvitetään satamatyöläisten ongelmia. Maassa noudatettavasta kireästä palkkapolitiikasta vastuullinen sosiaalipolitiikan professori Matias Kaarivaara kuulee sattumalta kansan tuomion hänen ajatuksilleen ja päättää tutustua tarkemmin työläisten elämään. Hän menee väärällä nimellä ja työmieheksi pukeutuneena satamaan töihin.

Tarmo Manni esittää elokuvassa Akitaattori-Eemeliä, joka on ilmeinen parodia tuon ajan kommunistista, vaikka tätä ei eksplisiitisesti todetakaan. Eemeli “akiteeraa” satamatyöläisiä lakkoon parempien palkkojen puolesta. “Maltillinen”, rauhallinen ja leppoisasti jutusteleva Väiski (Leo Riuttu) keskustelelee asiallisesti valesuisen professorin kanssa työläisten ongelmista ja kunnioittaa räyhäävän Eemelin sananvapautta. Häntäkään ei erikseen nimetä sosialidemokraatiksi. Vasemmiston sisäinen kilpailuasetelma on joka tapauksessa ollut helppo tunnistaa.

Politiikka representoidaan elokuvissa usein “puhumisen”, jonkinlaisen yleisöön vaikuttamisen kautta. Eemelin koomisuutta korostaa näin paitsi hänen esiintymisensä yleinen luotaantyyntävyys, myös esimerkiksi se, että hän ei osaa lausua “d”-äännettä (“totellinen voimatekijä”). Eemeli on öykkärimäisyydessään jopa nousukasmainen yrittäessään puhua työläisten puolesta kielellä, jota ei kunnolla osaa ja esittäessään korkealla arjen realiteettien yläpuolella leijuvia vaatimuksiaan. Hänessä näkyy moraalisesti epäilyttävä ja lopulta epäonnistuva pyrkimys kohota oman säädyn yläpuolelle, olla jotain muuta kuin mitä on. Hän ei tosin ole ainoa lakkoa puuhaava työläinen, jolle elokuvassa nauretaan. Lakkoko-

kousta kuvaavassa kohtauksessa Eemelille myötätuntoa osoittavan muurari Sössösen römeästä puheesta (Kalle Viherpuu) on hankala saada selvää, minkä satamajätkistä koostuva yleisökin kipakoilla välihuudoillaan osoittaa.

Professori Kaarivaaran (Tauno Palo) ylivertaiset puhujanlahjat taas ovat tarinan etenemisen kannalta hyvin tärkeitä. Hän joutuu sattumalta puhumaan satamatyöläisille, jotka eivät tiedä “Masan” olevan professori. Kuulijat eivät ole uskoa korviaan, niin hienosti tämä uusi kaveri puhuu ja saa malttia painottavalle puheenvuorolle heti aitoa kannatusta. Myös Väiskin keskustelutaidot representoivat tavan hoitaa asioita ilman tunteisiin vetoavaa aggressiivista propagandaa, ikään kuin ilman politiikkaa. Näille vaikuttamisen keinoille ei naureta, mutta myöskään niihin kätkeytyvää poliittisuutta ei elokuvassa käsitellä.

Kuitenkin satama, työläiset ja heidän palkkaongelmansa muodostavat vain kehykset keveähkön melodraaman romansseille. Niin professori kuin hänen tyttärensäkin löytävät itselleen sääätynsä mukaiset kumppanit. Työläiset fiksua Väiskiä myöten ovat täysin ulkona tarinan tästä tasosta. Heistä kenellekään ei edes anneta sekä etu- että sukunimeä, vaan vain jompikumpi. Tarinan sivistyneistön keskeiset edustajat esitellään paitsi kokonaisten nimien, myös titteleiden kera.

Herroille nauramisen politiikkaa

Suomen kansan demokraattisen liiton (SKDL) suurimpia ongelmia 50-luvulla oli 1948 alkaneen oppositioaseman lisäksi tietynlainen kulttuurinen eristäytyneisyys suomalaisesta elämänmenosta. Kommunistien julkista kuvaa leimasi tosikkomaisuus, jopa pelottavuuskin, eikä kyse ollut pelkästään muiden puolueiden nokkeluudesta tällaisen kuvan luomisessa. SKDL/SKP oli toimintatapojensa

kautta antanut tämäntyyppiseen mielikuvaan itse aihetta.

SKDL:ssa toimineen Osmo Helinin idean pohjalta syntyi ajatus tehdä tällaisia epäluuloja hälventävä vaalimainoselokuva, joka nostaisi katsojien huulille ”leppoisaa hymyä”, loisi ”toivorikasta yleis-tunnelmaa” ja kumoaisi käsityksiä SKDL:sta jonkinlaisena ”syöjä-nä”. Tuon ajan mainonnan tehon ajateltiin laajemminkin perustu- van siihen, mikä sai yleisön viihtymään. Monenlaisten tuotteiden menekkiä edistettiin ”oikeasta” elokuvasta lainatuin keinoin ja tut- tujen näyttelijöiden turvin.²

Vuoden 1958 vaalitulaisuuksissa esitettiin Helinin ohjaamaa ja Suomen Filmiteollisuuden ammattilaisten toteuttamaa filmiä *Hyviä Uutisia*, ja sen jatko-osa *Parempia päiviä kopti* nähtiin vuoden 1960 vaalien alla. Keskeinen poliittinen viesti SKDL:n maineen – josta nykyisin kaiketi puhuttaisiin imagona – muuttamisen ja kan- natuksen lisäämisen ohella oli ”kolmen suuren” (SKDL:n, maalais- liiton ja SDP:n) yhteistyön korostaminen.

Vaalielokuvien tarina vie katsojan kuvitteelliseen Suomenniemen kirkonkylään, jossa päähenkilö, vasemmistolainen pienviljelijä Nieminen (Vilho Siivola) elää perheineen. Suomalaista politiikkaa ruumiillistavat myös maalaisliittolainen Keskitalon isäntä (Santeri Karilo), sosialidemokraattinen muurari Salminen (Arttu Suuntala) sekä oikeistolainen suurtilallinen Iso-Mäkilä (Veikko Linna). Erityisesti Linnan, kuten myös tarinan huijaria, johtaja Vinokasta esittävän Leo Lähteenmäen roolisuoritukset tuovat mieleen monet heidän aiemmat hahmonsäädökset kotimaisessa viihde-elokuvassa.

Oikeiston kuvaksi rakennetun Iso-Mäkilän kautta kirkonkylän elämään syntyy molemmissa osissa uhkaava ja purkausta kaipaava jännite. Vasemmisto (SKDL) eristetään päätöksenteosta ja yhteis- työkumppaneista, mutta tarinassa toteutuva SKDL:n vaalivoitto saa lopulta kuitenkin talouden kukoistamaan ja huolet väistymään. Poliittinen yhteistyö työkansan puolueiden kesken alkaa ja tilanne kääntyy kohti parempaa. Vuoden 1960 elokuvassa Niemisen per-

heessä kärsitään myös työttömyydestä, ja Antti-poika joutuu ns. varatyömaalle rakentamaan maantietä.

Vaalielokuvien juonenkäänneiden keskeinen huomiopiste on Niemisen (pienviljelijän) pojan ja Keskitalon (talollisen) tyttären epäsäätyinen suhde. He rakastuvat jo *Hyvässä Uutisissa*, mutta häitä vietetään vasta jatko-osassa. Iso-Mäkilä painostaa kaikin keinoin Keskitalon isäntää mitätöimään tyttärensä päätöksen, ja Keskitalon emännänkin on pitkään vaikea hyväksyä tyttärensä valintaa. Mutta – tietenkin, onhan kyse elokuvasta – rakkaus kestää ja maailma paranee. Nuoret saavat vanhemman polven hyväksynnän ja tuen rakkautelleen ja avioliitolleen nimenomaan työläisiltä, eivätkä vanhoista säätyrajoitteista kiinni pitäviltä piireiltä.

Hyvien Uutisten nauru on vielä varsin leppoisaa. Mutta vuoden 1960 elokuvassa SKDL:n poliittisille vastustajille sekä muille työläisten elämää kontrolloiville hahmoille nauretaan jo paljon näkyvämmiin. Suurtilallista, hänen perheenjäseniään ja näiden kanssa liittoutuvia liikemiesmäisiä huijareita sekä “varatyömaan” pomoa pilkataan säälimättä. Keskitalon isäntää ja sosialidemokraatti Salmista suomitaan vain sen verran kuin on tarpeen sen osoittamiseksi, ettei oikeiston kanssa veljeileminen kannata.

Herrojen tapakulttuurille ja kielenkäytölle irvailleaan monin tavoin. Oikeiston käynnistämä poliittinen ryhtiliike mahtipontisine paraateineen ja juhlineen palokunnantalolla osoittaa heidän tarkoituksperänsä vahingollisiksi ja työtä tekeväälle kansalle vieraiiksi. Elokuvan musiikki vääntyy muistuttamaan Retuperän WPK:n soittoa aina, kun katsojan huomiota kohdistetaan kirkonkylän eliitin toiminnan typeryyteen. Varatyömaan parakissa taas suljetaan radio heti, kun hyperkorrekti naispuolinen radioääni alkaa esitelmöidä “disainista” ja kodin sisustamisesta. Kämpällä keskustellaan myös politiikasta, ja katsojan annetaan ymmärtää, että veikkauskuponkiin selviytymiskeinona luottavan työmiehen hällävälä-assenne ei tuo tulosta. Työnjohtaja huutaa, kieltää “akiteerauksen”, ja antaa

lopulta potkut Antille ja muutamille muille miehille.

Vaikka vaalielokuvat ovat mitätön episodi niin suomalaisen elokuvan kuin SKDL:nkin historiassa, on tällaisen lähteen kautta kuitenkin mahdollista kurkistaa “normaaliin” elokuvaan ainutlaatuisesta näkökulmasta. SKDL tuotti tavoitteisiinsa sopivan fiktiivisen kuvan suomalaisesta yhteiskunnasta mutta turvautui liikkeen lehdistä usein ja ankarasti kritikoituun kaupallisen elokuvateollisuuden kehittämään kerrontaan. Siksi sitä, mikä kaupallisen viihteen konventioissa kelpasi SKDL:n käyttöön, voi tarkastella potentiaalisesti poliittisena kerrontana myös varsinaisessa viihteesä, vaikka avoimia poliittisiä merkityksiä kerronnan keinoille tai tarinan käännteille ei viihdetuotteissa oikeastaan koskaan annetakaan.

Naurua työlle ja luokalle

Edellisten kanssa ajallisesti melko lähekkäin osui Veikko Itkosen vuonna 1961 Reino Helismaan käsikirjoituksen pohjalta ohjaama hupailu *Mullin mallin*, jonka tarinassa seurataan tietä lapiohommina rakentavan porukan vaiheita. Naurattamisen suoraviivaista strategiaa ilmaisee Severi Suhosen (Esa Pakarinen) johdolla laulettuun rallin alkusäe:

työ jos oisi herkkua niin herrat ite tekis sen
mutta kun se rankkoo on niin sen saa tehdä työläinen

Miehet joutuvat vahingossa majoittumaan hylättyyn hotelliin etsiessään pimeässä uutta työkohdetta. Mutta taloksi asettuneesta porukasta alkaa löytyä aivan uusia ulottuvuuksia, kun he viihdyttävät toisiaan esittämällä hauskoja ohjelmanumeroita.

Tarinan ralleissa piikitellään herrojen tapakulttuuria, kielenkäyttöä ja puhumista, ajatusmaailmaa ja elintasoeroja. Myös surkeita työoloja ja työmiesten kokemaa vallan puutetta lauletaan naurun

avulla pois. Pilkka osuu myös kaupallisiin tuotteisiin, kulutushyödykkeisiin ja niiden myymiseksi nikkaroitujen mainoslauseiden tekopirteään iloisuuteen sekä mainostelevision naiskuuluttajien puhetapaan.

Koleerisesti äyskivältä pomolta ei työmies ystävällistä sanaa saa. Sivistyneistöltä taas puuttuu arjen taju. Tarinan koominen pappishahmo (Heimo Lepistö) kerää vihkoonsa muistiinpanoja ruumiillisen työn tekijöiden holtitonta kielenkäyttöä, lähinnä kiroilua koskevaa väitöskirjaansa varten. Spede (Pertti Pasanen) taas parodioi ”kansallisen” kulttuurin siveähenkisyttä ja vakavuutta, eikä historiakaan ole sketsissä muistamisen arvoista. Kotimainen viihde saa osansa kömpelönä ulkomaisten esikuvien apinointina. Severi Suhonen esittää amerikkalaiset naiset rahanahneina ja miehenkipeinä, valmiina rikastumaan jopa aviopuolisoidensa henkivakuutuksilla.

Samaiseen hotelliin eksyy vihkimatallaan hääpari (Ville-Veikko Salminen ja Leni Katajakoski), jonka on morsiamen rikkaan isän vaatimuksesta astuttava avioon – perinnön menettämisen uhalla – tarinan tapahtumia kuvaavan vuorokauden aikana. Eksymisen takia näyttää kaikki valuvan hiekkaan, mutta sattumien kautta porukkaan kuulunut pappi lopulta vihkii heidät. Unelman toteutuminen on kuitenkin neuvokkaan Severin ansiota.

Hääparille ei tarinassa naureta, kuten oikeastaan kaikille muille hahmoille. Heidän eroottiset vetovoimiansakin hivelee lähinnä katsojaa. Työmiehillä on loppujuhlinnassa niin hauskaa, että he jopa tanssivat poikapareissa. Huomionarvoista lienee sekin, että miehillä on hauskaa ilman viinaa. Porukka kontrolloi jäsentensä alkoholinkäyttöä tiukasti, mutta sen sijaan herraluokan juomatavoille leukaillaan ralliteksteissä rehevästi.

Niin vaalielokuvissa kuin *Mullin mallin* hupailussakin irvailaan teknistä modernisaatiota siltä osin, kun se toteutuu puhelimen tai henkilöauton tapaan henkilökohtaisena omaisuutena. Sen sijaan

modernit työmenetelmät saavat hyväksynnän kummassakin tapauksessa. SKDL-elokuvien työläiset pääsevät poliittisen muutoksen myötä tekemään töitä kunnon välineillä, ja lapioiden kilkatuksen korvaa koneiden jyrinä. *Mullin mallin* -porukka taas pääsee kokonaan uudenhommiin, hotelli- ja viihdealalle, entistä pomoa reilumpien johtajien alaisuuteen. He kuitenkin jatkavat elämänsä työläisinä, eikä porukka edes hajoa. Työstä ei vaalielokuviin päästä eroon, päinvastoin. Vasta vasemmiston vaalivoiton myötähan sitä järjestyy ihmisille, ja työn tekemisestä saatu korvaus alkaa riittää elämiseen. Palvelut kehittyvät, kansansivistys ja -terveyskin paranee.

Perinteinen ruumiillinen työ esitetään molemmissa tapauksissa rankkana, huonosti palkattuna ja aliarvostettuna. Kehityksestä tulee haaveilun kohde. Olosuhteita ylläpitäviä tai niistä hyötyviä tahoja hiillostetaan herravihan sijasta nauramalla. Molemmissa tapauksissa vapaudutaan vanhoista valtasuhteista, mutta uudemmistakaan ei päästä kokonaan eroon. Talouden pakkopaitaan pohjautuvan vallanjaon epäoikeudenmukaisuutta kritisoidaan kulttuuristen törmäysten kautta.

Mullin mallin -elokuvan kaltaisen viihdetuotteen kohdalla on helppo viitata käsitykseen viihteen utooppisuudesta, sen tarjoamista kuvitteellisista ratkaisuista arkielämän puutteisiin ja vääryyksiin, mutta samaa voi sanoa myös vaalielokuvista. Nehän luovat runsaan ja ruusuisen tulevaisuuskuvan, kunhan tarpeeksi moni vain äänestää oikein.

Silti SKDL:n vaalielokuvia ja ”halpaa” kaupallista viihde-elokuvaa ei tule missään tapauksessa kaikilta osin samastaa toisiinsa. Niiden tekstuaalista samankaltaisuutta tulee mielestäni jäljittää siitä, miten niitä on oletettu katsottavan, tai ”käytettävän”, siis yleisöstä, jota niillä kummallakin on tavoiteltu. SKDL:n vaalielokuvia valmistelevista asiakirjoista voidaan löytää selvästi artikuloitu tavoite puhutella nimenomaan maaseutuproletariaattia.³ Toisaalta juuri

maaseudulla on kotimaisen elokuvan ja erityisesti *Mullin mallin* -elokuvan kaltaisen viihteen suosio ollut vankempaa kuin kaupungeissa.

Samalla tavoin avautuvat myös erot tarinoiden välillä. Viihde-elokuva ei sellaisenaan tähtää mihinkään muuhun kuin rahan ansaitsemiseen, eikä siinä välttämättä ole mukana sellaista omaa hegemonista diskurssia, jonka tulisi jäädä ikään kuin voittajana kentälle sen jälkeen, kun muut väärät diskurssit on ensin naurettu pois pelistä. *Mullin mallin* -elokuvan tietyöläiset ovat herroja pilkatessaan myös itse naurettavia tai ainakin itseironisia, kuten komediassa perinteisesti on ollut tapana.

Vaalielokuvissa taas pyrki SKDL niiden hauskuudesta huolimatta aktivoimaan ihmisiä äänestämään. Tästä syystä ne viittaavatkin reaali maailmaan aivan eri tavalla kuin tavallinen viihde. Samankaltaisuus syntyy siitä, että todellisuuteen viittaaminen, maailman muuttamisen tai ainakin siihen vaikuttamisen pyrkimys on elokuvissa pyritty pukemaan sellaiseen asuun, että viesti mahdollisimman vähän ärsyttäisi katsojiaan tai muistuttaisi siitä, kuinka vaikeaa arjen parantaminen loppujen lopuksi kuitenkin on.

Pienviljelijä Nieminen esitetään valtapuolueiden politiikalle vakavasti otettavana vaihtoehtona, sellaisen fiktiivisenä edustajana, eikä hän siksi voi olla samalla tavalla koominen kuin Severi Suhonen ja kumppanit. Päinvastoin, hänhän juuri edustaa sitä diskurssia, jonka tieltä huumori ja komiikka raivaavat esteitä. Vaalit ovat tärkeä, jopa juhlallinen tapaus. Niinpä vaalielokuvissa soikin irvaillevan ja epäviireisen pilkkamusiikin lisäksi Sibelius niissä kohtauksissa, joissa eksplisiittisesti esitetään SKDL:n tarjoama positiivinen vaihtoehto. Ja ennen kaikkea, Nieminen edustaa Suomenniemen yhteisössä sitä ihmisryhmää, jonka suku jatkuu ja jolla on tulevaisuus edessään. Hänellä on useita lapsia, joista vanhin, Antti, myös laittaa alulle seuraavan polven Keskitalon Liisan kanssa. *Parempia päiviä kobti* -elokuvan loppukuvissa hymyilee nuoren

parin esikoinen.

SKDL:n vaalielokuvat ja lehdistössä kautta poliittisen kentän runtattu Itkosen hupailu ovat tuskin saaneet tunnustusta “työläis”-elokuvina, jos elokuvina ylipäättään. SKDL:n historiassa vaalifilmit ovat sivuseikka, eikä niitä mainita esimerkiksi Vilho Siivolan muistelmissa. Rillumarei-viihteen herravastaisuuskaan ei ollut kelvannut poliittiseksi propagandaksi vasemmistolaisille kriitikoille, pikemminkin päinvastoin. *Mullin mallin* taas täydentää osuvasti käsitystä suomalaisen näytelmäelokuvan esteettisestä ja henkisestä, eikä pelkästään taloudellisesta kriisistä viisikymmenluvun lopun ja kuusikymmenluvun vaihteen aikoihin.

Suomalaista studioelokuvaa ja sen tapaa osoittaa naurettavuutta suomalaisia esittävässä hahmoissa voi varmasti katsella Markku Kosken tavoin “ylhäältä päin annettuna luokkataiteena”.⁴ Mutta välillä on nähty myös melkoisen selviä “alhaalta” nousevia yrityksiä määritellä se, kenelle yleisö nauraa ja millä perusteilla. Nauramalla ei valtasuhteita kuitenkaan ole käännetty pysyvästi nurinpäin, mullin mallin. Järjestys on yleensä palautunut ennalleen.

Elokuvalähteet

Juurakon Hulda 1937. Ohjaus: Risto Orko. Tuotanto: Suomi-Filmi Oy. Käsikirjoitus Juhani Tervapään näytelmän pohjalta: Jaakko Huttunen, Valentin Vaala. Näyttelijöinä mm.: Irma Seikkula (Hulda Juurakko), Tauno Palo (tuomari Kaarle Kristian Soratie, ent. Carl Christian Sanmark), Topo Leistelä (professori Magnus Norko), Hugo Hytönen (toimittaja Purtiainen). Ks. *Suomen Kansallisfilmografia* 2, 153-160.

Kersantilleko Emma naurooi? 1940. Ohjaus: Ilmari Unho. Tuotanto: Suomi-Filmi Oy. Käsikirjoitus: Ilmari Unho. Näyttelijöinä mm.: Uuno Laakso (johtaja Tobias Strömberg), Reino Valkama (räätäli, res.kersantti Hesekiel Naukkarinen, “Hese”), Irja Rannikko (Emma, everstin palvelijatar), Lea Joutseno (Helvi, everstin tytär), Kullervo Kalske (luutnantti Raimo Tappara) Oiva Sala (konttoristi Asko Nännimäinen alias runoilija Alfons Kaukokaipuu). Ks. *Suomen kansallisfilmografia* 2 s. 577-582.

Professori Masa 1950. Ohjaus: Matti Kassila. Tuotanto: Oy Suomen Filmiteollisuus. Käsikirjoitus: Arijoutsu, Topias. Näyttelijöinä mm.: Tauno Palo (professori Mattias Kaarivaara, alias työmies Matti “Masa” Vaara), Ansa Ikonen (toimittaja Esteri Tervola), Leo Riuttu (Väiski, satamatyöläinen), Tarmo Manni (Eemeli,

- agitaattori), Kalle Viherpuu (muurari Sössönen). Ks. *Suomen kansallisfilmografia 4* s. 225-228.
- Hyviä uutisia* 1958 ja *Parempia päiviä kohti* 1960. Ohjaus: Osmo Helin. Tuotanto: SKDL. Rooleissa mm.: Vilho Siivola (pienviljelijä Nieminen), Arttu Suuntala (muurari Salminen), Santeri Karilo (Keskitalon isäntä), Veikko Linna (Iso-Mäkilän isäntä), Leo Lähteenmäki (johtaja Vinokas).
- Mullin mallin* 1961. Ohjaus: Veikko Itkonen. Tuotanto: Veikko Itkonen. Käsikirjoitus: Reino Helismaa. Näyttelijöinä mm.: Esa Pakarinen (Severi Suhonen), Eemeli (Eemeli), Spede Pasanen, Matti Kuusla, Pentti Nevaluoma, Leni Katajakoski, Ville-Veikko Salminen. Ks. *Suomen kansallisfilmografia 6* s.530 - 533.

Viitteet

- ¹ Lähteenä on käytetty seuraavia teoksia ja tutkimuksia: Heinonen, Visa, Lammi, Minna & Varho, Esko: "Kuluttajavalistus ja 1950-luvun lyhytelokuvat." Teoksessa *Rillumare ja valistus. Kulttuurikahakotta 1950-luvun Suomessa*. Toimittanut Matti Peltonen. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki 1996, 223-250; Laine, Kimmo: "Tuotanto ja elokuva-analyysi: Kaksi Tervapäättä." Teoksessa *Elokuva ja analyysi. Katsauksia elävän kuvan erittelyyn ja tulkitintaan*. Toimittaneet Raimo Kinisjärvi, Tarmo Malmberg ja Jukka Sihvonon. Suomen elokuva-arkisto ja VAPK. Helsinki 1994, 51-70; Laitamo, Mikko: "Karnevaalit vai kunnallisvaalit – Poliitiikka populaarikulttuurina SKDL:n vaali-elokuvissa 1958 ja 1960." Teoksessa *Aave vai haave*. Toimittaneet Tauno Saarela, Joni Krekola, Raimo Parikka ja Anu Suoranta. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Väki Voimakas 11. Tampere 1998, 297-337; Katainen, Elina, Salmi-Niklander, Kirsti, Suoranta, Anu & Vuori-Mattila, Liisa. "Vaarallisia ja tempoilevia naisia. Työläisnaiset 1930-50 –luvun kotimaisessa elokuvassa." Teoksessa *Äänekäs kansa*. Toimittaneet Pauli Kettunen, Raimo Parikka ja Anu Suoranta. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Väki voimakas 8. Tampere 1996, 104-119; Koski, Markku. "Vanhan' suomalaisen elokuvan ideologisia peruspiirteitä." Teoksessa *Elokuvan lukukirja*. Toimittanut Jarkko Aarniala. Gaudeamus. Helsinki 1981; *Suomen kansallisfilmografia 2 1936-1941. Vuosien 1936-1941 suomalaiset kokoillan elokuvat*. VAPK-kustannus ja Suomen elokuva-arkisto. Helsinki 1995; *Suomen kansallisfilmografia 4 1948-1952. Vuosien 1948-1952 suomalaiset kokoillan elokuvat*. VAPK-kustannus. Helsinki 1992; *Suomen kansallisfilmografia 6 1957-1961. Vuosien 1957-1961 suomalaiset kokoillan elokuvat*. VAPK-kustannus. Helsinki 1991.
- ² Ks. Heinonen, Lammi & Varho 1996, 231.
- ³ Ks. Laitamo 1998, 299.
- ⁴ Ks. Koski 1981. Ks. Myös Laine 1994.